

Viedie ciemi Latvijas LEADER Vietējo rīcības grupu 2023.-2027.g. SVVA stratēģijās

Rīga, 2024

Satura rādītājs

<i>Ievads</i>	3
<i>Izmantotie saīsinājumi</i>	4
1. <i>Konteksts</i>	5
2. <i>Viedie Ciemi Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģijās – Analīze</i>	6
2.1. VRG darbības teritoriju raksturojums un teritoriju sociālekonomiskais apskats	6
2.2. Viedie ciemi SVVA stratēģiju SVID analīzēs. Tematiskā sasaiste.	8
2.3. Viedie ciemi starpterritoriālās un starpvalstu sadarbībai	10
2.4. Viedie ciemi SVVA stratēģiju mērķos, rīcībās un sasniedzamajos rezultātos.....	12
2.4.1. Rezultatīvie un iznākuma rādītāji	14
2.4.2. Viedie ciemi SVVA stratēģiju rīcībās.....	18
2.4.3. Atbalsta intensitātes paaugstināšana Viedo ciemu iniciatīvām	20
2.5. Atbalsts Viedo ciemu stratēģijām	22
3. <i>Viedie ciemi Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģijās – Kopsavilkums</i>	23
4. <i>Secinājumi</i>	26
<i>Izmantotie avoti</i>	28

Ievads

Viedie ciemi kā lauku teritoriju attīstības koncepts pirmo reizi ir minēts Kopējās Lauksaimniecības politikā 2023.-2027.g. plānošanas periodam, sniedzot iespēju Eiropas Savienības dalībvalstīm iekļaut Viedo ciemu atbalstu Nacionālajos Kopējās Lauksaimniecības Politikas Stratēģiskajos plānos. Kā lielākajā daļā dalībvalstu arī Latvijā Viedo ciemu atbalsts plānots zem LEADER intervences.

Latvijas Kopējās Lauksaimniecības Politikas Stratēģiskais plāns iekļauj tikai daļēju specifiskāciju kā Vietējām rīcības grupām būtu jāiekļauj SVVA stratēģijās atbalsts Viedo ciemu attīstībai, līdz ar to, lai izprastu atbalsta ietvaru un plānotās rīcības Viedo ciemu ieviešanai Latvijā, tika veikta Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģiju analīze.

Šis pētījums tiek veikts Eiropas 2.sagatavošanās darbības Viedām lauku teritorijām 21.gs. (*Smart Rural 27*) tehniskā atbalsta Eiropas Komisijai projekta ietvaros. Projekta mērķis ir sagatavot Eiropas Savienības dalībvalstis pēc 2020.g. Kopējās Lauksaimniecības Politikas īstenošanai, kā arī citām Eiropas Savienības politikām un iniciatīvām, kas potenciāli varētu atbalstīt Viedo Ciemu veidošanos Eiropas Savienībā.

Pētījums papildina projekta ietvaros veikto Eiropas Savienības dalībvalstu Kopējās Lauksaimniecības politikas Stratēģisko plānu analīzi, kas apkopota katras dalībvalsts faktu lapās un kopējā sintēzes ziņojumā, kas 2024.gada vidū tiks publicēti projekta [mājas lapā](#).

Pētījuma autore: Katrīna Idū, SIA "rurbact"

Izmantotie saīsinājumi

ES	Eiropas Savienība
KLP	Kopējā Lauksaimniecības politika
KLP SP	Kopējās Lauksaimniecības politikas 2023.-2027.g. Stratēģiskais plāns
SVVA	Sabiedrības Virzīta Vietējā attīstība
VRG	Vietējā Rīcības Grupa

1. Konteksts

Latvijā, tāpat kā lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu, Viedo ciemu koncepts Kopējā Lauksaimniecības Politikā (KLP) pirmo reizi tiek minēts šajā Eiropas fondu plānošanas periodā (2021.-2027.g.). Pašreizējā plānošanas periodā Kopējās lauksaimniecības politikas regula ir vienīgā starp Eiropas Savienības finansējuma regulām, kurā skaidri noteikts Viedo ciemu atbalsts (caur KLP stratēģiskā plāna rādītāju R.40 “Lauku ekonomikas vieda pāreja: Viedo ciemu stratēģijas”).

Latvijas KLP Stratēģiskajā plānā atbalsts Viedo ciemu ieviešanai plānots intervencē La19 “Darbību īstenošana saskaņā ar vietējās attīstības stratēģiju, tostarp sadarbības aktivitātes un to sagatavošana” – intervence, kuru īsteno Vietējās rīcības grupas, balstoties uz LEADER pieeju, pamatojoties Sabiedrības Virzītās Vietējās Attīstības (SVVA) stratēģijās.

LEADER pieejas īstenošana Latvijā ir uzsākta 2006. gadā. Šajā, 2021.-2027.gada plānošanas periodā LEADER pieejas ieviešanu administrē 33 Vietējās rīcības grupas (sk. karti nr. 1) aptverot visu Latvijas lauku teritoriju, kas KLP Stratēģiskajā plānā tiek definēta kā “visa Latvijas teritorija, izņemot valstspilsētas un novadu teritoriālās vienības – pilsētas ar iedzīvotāju skaitu virs 5000” (LV KLP SP, 182.lpp).

LEADER pieejas īstenošanai Latvijā netiek izmantota multifondu pieeja, attiecīgi tiek izmantoti tikai Eiropas lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) kā arī Eiropas jūrlietu un zivsaimniecības fonds (EJZF) piekrastes teritorijām. Sabiedrības Virzītās Vietējās attīstības stratēģijas 2023.-2027.gadam apstiprināšana ilga līdz 2023. gada izskaņai – pēdējās SVVA stratēģijas tika apstiprinātas 2024.gada janvārī.

Karte nr.1. Vietējo rīcības grupu karte 2023-2027.g, Avots: Lauku atbalsta dienests

2. Viedie Ciemi Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģijās – Analīze

Analīzes veikšanai tika izmantota atslēgas vārdu – Vieds ciems, vieda kopiena, meklēšanas metode, tādējādi identificējot tiešas atsauces uz Viedo ciemu konceptu un rezultātus apkopojot atbilstoši SVVA stratēģiju sadaļām. Lielākajā daļā SVVA stratēģiju ir atrodama tieša atsauce uz Viedajiem ciemiem, tikai 4 SVVA stratēģijās Viedie ciemi nav tiešā veidā minēti.

2.1. VRG darbības teritoriju raksturojums un teritoriju sociālekonomiskais apskats

Vietējo rīcības grupu darbības teritorijas raksturojums lielākajā daļā stratēģijās norāda uz labvēlīgu vidi Viedo ciemu koncepta ieviešanai, galvenokārt saistībā ar esošo lauku kopienu un Nevalstisko organizāciju kapacitāti un ieinteresētību aktīvas pilsoniskās sabiedrības veidošanā, kā tas veiksmīgi parādīts Krāslavas rajona partnerības darbības teritorijas raksturojumā, kur kā resurss minētas “aktīvas NVO, kuras iesaistās pilsoniskās kompetences un kopienu pašorganizēšanās veidošanā” kas pamatots sekojoši: “Pakāpeniski notiek pārmaiņas izpratnē par pilsoniskās līdzdalības nozīmi, mainās attieksme pret centralizēto telpiskās plānošanas

ideju, kā arī **pieaug izpratne par kopienu nozīmību lauku teritorijās, to lomu teritorijas attīstībā**” (KRP, 16.lpp). Lai gan Viedie ciemi kā koncepts nav tiešā veidā minēti konkrētajā gadījumā, kopienu pašorganizēšanās spējas un savas lomas vietējās teritorijas attīstībā apzināšanās ir būtiskas Viedo ciemu sākotnējās sastāvdaļas.

Kopumā SVVA stratēģiju sadaļā “Darbības teritorijas raksturojums un Teritorijas Sociālekonomiskais apskats” tiešas atsauces uz Viedajiem ciemiem atrodamas 17 stratēģijās.

10 SVVA stratēģijās, tiek uzsvērts Viedo ciemu potenciāls esošo teritorijas attīstības izaicinājumu risināšanai:

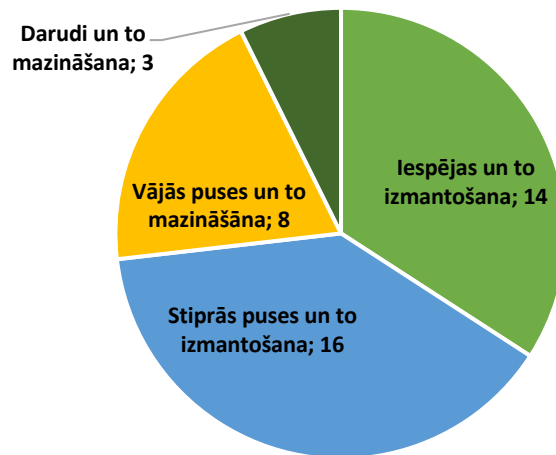
- Izaicinājumu, kas saistīti ar **pakalpojumu pieejamību**, kā piemēram, Pierīgas partnerības stratēģijā minēts, ka “darbības teritorijā ir izveidojies policentrisks apdzīvojums, būtu jāveicina teritorijā esošo ciemu, t.sk. viedo ciemu, attīstība, veicinot sabiedrisko pakalpojumu pieejamību ciemu teritorijās, stiprinot kopienu un to iniciatīvas” (PP, 7.lpp), vai Lauku partnerības “Ziemeļgauja” stratēģijā, kur teikts ka “jāatbalsta aktīvo kopienu aktivitātes un jāveicina viedo ciemu iniciatīvu veidošanās un attīstība” atbildot uz izaicinājumiem, kas saistīti ar “mazapdzīvotiem ciemiem un apdzīvotām vietām ar ierobežotu pakalpojumu pieejamību” (Ziemeļgauja, 14.lpp).
- Izaicinājumu, kas saistīti ar **pilsētu teritoriju ietekmes zonām**, kā piemēram, Publiskās Privātās partnerības “Zied zeme” stratēģijā minēts Viedo ciemu potenciāls pilsētas lauku teritorijas mijiedarbības veicināšanā: “VRG darbības teritorija SVVA stratēģijas ietvaros ir Ogres novads (izņemot Ogres pilsētu), taču jāņem vērā tas, ka būtisku lomu Ogres novada pagastu un apkārtējo novadu attīstībā ieņem arī Ogres pilsēta, kas šajā plānošanas periodā iekļaujas SVVA stratēģijas īstenošanas teritorijā, kurā tiek paredzēta iespēja īstenot projektus vietējās lauksaimniecības produkcijas pārstrādes attīstībai, kurā tiek realizēta vietējā produkcija, kā arī veicināta **viedo ciemu veidošana pilsētai piegulošajās lauku teritorijās**, pilsētas un lauku mijiedarbība” (ZZ, 37.lpp). Mijiedarbība ar pilsētu teritorijām minēta arī Ropažu Salaspils partnerības stratēģijā, kur teikts, ka “Viedie ciemi spēj arī attīstīties, sadarbojoties un arī apvienojoties ar citām kopienām un dalībniekiem lauku un pilsētu teritorijās”, uzsverot, ka “Nepieciešams saglabāt un veicināt jaunu viedo ciemu attīstību, iesaistoties kopīgos projektos un sadarbībā” (RS, 23-24.lpp).

- Izaicinājumu, kas saistīti **ar līdzdalības veicināšanu un piederības sajūtas veidošanu**, tā piemēram, Krāslavas rajona partnerība min Viedo ciemu attīstību kā būtisku “Demokrātijas kultūras un cilvēktiesību attīstībai”. Abulas lauku partnerība akcentē Viedo ciemu potenciālu “lai vecinātu novada vizuālo **identitāti** un sekmētu novada atpazīstamību un iedzīvotāju piederības sajūtu savam ciema, kā arī sabiedrības iesaisti un kopienu stiprināšanu uz vietām” (ALP, 15.lpp). Preiļu-Līvānu novadu partnerība min, ka “nevalstiskais sektors teritorijā ir aktīvs, taču [...] inovatīvu un tieši **sabiedrību saliedējošu, pārnozaru sadarbību veicinošu** projektu ir proporcionāli maz, tādēļ nākamajos gados jāpievērš īpaša uzmanība NVO sektora kapacitātes stiprināšanu veicinošām aktivitātēm, ne tikai projektu kārtās, bet arī, īstenojot sadarbības projektus (piemēram, starpteritoriālais projekts “Viedi ciemi. Vieda zeme”, kura ietvaros ir paredzēta [...] Viedo ciemu kustības attīstība.)” (KŪPĀ, 17.lpp).

Savukārt, 7 SVVA stratēģijās minētas esošās Viedo ciemu iniciatīvas teritorijā, norādot, ka **Viedo ciemu sekmēšanai teritorijā bijusi pozitīva ietekme un nepieciešams turpināt atbalsta darbības**. Tā piemēram, Saldus rajona attīstības biedrība min, ka “kvalitatīva dzīvojamā fonda pieejamība, sekmējusi arī iedzīvotāju skaita pieaugumu Jaunlutriņu pagastā, kas kā “Viedais ciems” mērķtiecīgi strādā, paaugstinot daudzdzīvokļu dzīvojamo māju energoefektivitāti” (SRAB, 9.lpp). Tāpat Cēsu rajona lauku partnerība akcentē, ka “aktīva vietējā kopiena ir viens no **viedo (pašpietiekamo) ciemu** veidošanās priekšnosacījumiem, tādēļ būtiski sekmēt vietējo iedzīvotāju iniciatīvas dzīves kvalitātes uzlabošanai. Partnerības darbības teritorijā atpazīstamības zīmi “Viedais ciems” 2021. gadā ieguvusi Skujene. Atpazīstamības zīmi “Ceļā uz Viedais ciems” 2021. gadā ieguvusi Liepas kopiena. 2022. gada rudenī Partnerības darbības teritorijā aktīvi darbojas ~7 iedzīvotāju kopienas, kur katrā no tām vidēji iesaistīti 20-50 cilvēku” (CRLP, 25.lpp).

2.2. Viedie ciemi SVVA stratēģiju SVID analīzēs. Tematiskā sasaiste.

SVVA stratēģiju SVID analīzēs Viedie ciemi minēti kopumā 41 reizi, visvairāk parādoties pie teritoriju stiprajām pusēm un iespējām, attiecīgi 16 un 14 atsauces. (sk. attēlu nr. 1).

Grafiks nr. 1, Viedie ciemi SVVA stratēģiju SVID analīzē

Tematiski Viedie ciemi SVID analīzē pārsvarā **saistīti ar sabiedrisko aktivitāti, aktīvām kopienām un sociāla kapitāla vairošanu**, tā piemēram, Vidusdaugavas NVO centrs zem tematiskā ietvara “Pilsoniskā sabiedrība” kā iespēju norāda Viedo ciemu, aktīvo kopienu kustības attīstība” (VNC, 36.lpp), savukārt Ziemeļlatgales partnerība kā iespējas “Saliedēt vietējo sabiedrību, atbalstot kopienu iniciatīvas” potenciālo izmantošanu skaidro: “Jāapzina kopienas Ziemeļlatgales partnerības darbības teritorijā, un jāatbalsta to iniciatīvas vietējo iedzīvotāju aktivizēšanā un savas vietas un vides sakārtošanā. Jāstiprina kopienu savstarpējā sadarbība un motivācija kopīgā sadarbībā attīstīties un vēl aktīvāk iedzīvināt viedo ciemu konceptu Ziemeļlatgales partnerības darbības teritorijā” (ZP, 36.lpp). Lai mazinātu vājās puses ietekmi – aktivizētu iedzīvotājus un iesaistītu vietējās attīstības procesos, Ludzas rajona partnerība kā potenciālu min: “ar pozitīviem piemēriem jāveicina iedzīvotāju sadarbība, jāiedzīvina Partnerības darbības teritorijā aktīvās kopienas un viedo ciemu ideja”, pamatojot, ka “aktīvās kopienas labi pārzina iedzīvotāju vajadzības, pieejamos resursus un atbilstošākos risinājumus, tās ir nozīmīgs resurss vietējo teritoriju attīstībā, efektīvi iesaistot pieejamos resursus un konkrētās vietas vajadzībās balstītu risinājumu izstrādē” (LRP, 18.lpp). Saldus rajona attīstības biedrība redz nepieciešamību “turpināt attīstīt viedo ciemu iniciatīvas, tādējādi stiprinot novada **sociālo kapitālu**” (SRAB, 26.lpp). Tāpat Viedie ciemi var tikt sasaistīti ar citiem līdzdalības procesiem teritorijā – divos gadījumos ir redzama tieša **sasaiste ar iedzīvotāju valdēm**, tā piemēram, Partnerības Laukiem Jūrai stratēģijā minēts, ka Partnerības teritoriālajās vienībās “no iedzīvotāju vidus ir izveidotas iedzīvotāju konsultatīvās padomes, kur apvienojušies aktīvākie teritorijas iedzīvotāji, lai sniegtu savu ieguldījumu vietējās teritorijas

attīstībā, sniedzot ieteikumus un priekšlikumus arī pašvaldībai. Attiecīgi šis ir būtisks aspekts, uz kā bāzes iespējams stiprināt kopienas un veidot viedo ciemu attīstību” (LJ, 18.lpp). Vidusdaugavas NVO centrs uzsver, ka “ņemot vērā teritorijas apdzīvotības līmeņa samazināšanos un ATR [Administratīvi Teritoriālās Reformas] sekas, lauku reģionos aizvien lielāku nozīmi iegūst mazo apdzīvoto vietu pašorganizēšanās spējas, kompetentas „kopienu balsis” formēšanās” (VNC, 59.lpp).

Viedie ciemi identificēti arī kā rīks **vietu identitātes spēcīnāšanai un teritoriālās pievilcības veicināšanai**, caur “jauno prakšu un principu pārņemšanu un ieviešanu (viedo ciemu iniciatīva, inovācijas, zaļais kurss, aprites ekonomika, bioekonomika, augsti pievienotās vērtības produkti un pakalpojumi, digitalizācija u.c.), kā arī atbalsts tādām iniciatīvām, kā īso pārtikas ķēžu attīstība” (SRAB, 24.lpp). Biedrība “Zied zeme” Viedos ciemu, kā vietas identitātes veidotājus sasaista arī ar **ekonomiskās izaugsmes potenciālu**, minot, ka “nepieciešams izmantot vietas potenciālu uzņēmējdarbības attīstībai, ērtai galvaspilsētas sasniedzamībai, nodrošināt kvalitatīvu vietējās produkcijas ražošanu un pārstrādi, kā arī izveidot viedos ciemus – identificēt apdzīvoto vietu unikalitāti un, mijiedarbībā ar pilsētvidi, veicināt apdzīvotu vietu sociālekonomisko izaugsmi” (ZZ, 40.lpp).

Viedo ciemu **sasaiste ar digitalizāciju** redzama Rēzeknes novada partnerības stratēģijā, domājot par iespēju attīstīt viedos pakalpojumus, iesaistoties “aktivitātēs, kas vērstas uz digitalizācijas attīstīšanu, piemēram, pieredzes apmaiņas pasākumu organizēšana par viedo pakalpojumu, viedo ciemu un tehnoloģiju ieviešanu” (RNP, 20.lpp). Tāpat arī tehnoloģiskā inovācija SVVA stratēģijās neparādās, kā būtiska Viedo ciemu komponente, izņemot Aizkraukles Rajona partnerību, kurā sasaistē ar Viedajiem ciemiem, papildus aktīvu kopienu veidošanai akcents likts arī uz **energokopienu veidošanās** veicināšanu.

2.3. Viedie ciemi starpteritoriālās un starpvalstu sadarbībai

18 SVVA stratēģijās Viedie ciemi minēti sasaistē ar starpteritoriālās un starpvalstu sadarbības projektiem, minot nepieciešamību pēc zināšanu vairošanas, labās prakses pārņemšanas un kopienu, tāpat arī pašu VRG, kapacitātes celšanas Viedo ciemu koncepta iedzīvināšanai. Tā, piemēram Ludzas rajona partnerība izvērtējot sadarbības vajadzības identificējusi

nepieciešamību pēc kopienu spēcīnāšanas, norādot, kā vienu no plānotajiem sadarbības virzieniem **“sadarbība kopienu stiprināšanā**, īpaši viedo ciemu idejas iedzīvināšanā Partnerības darbības teritorijā” (LRP, 22.lpp). Tāpat arī biedrība “Sateka” apstiprina, ka “ļoti svarīgi ir veicināt kopienu un viedo ciemu attīstību un savstarpējo sadarbību” un vairo kapacitāti pārņemot **“labo pieredzi** no kolēģiem Latvijā un ārvalstīs” (SATEKA, 31.lpp). Arī Ziemeļgaujas partnerība skaidro, ka “VRG darbības teritorijā ir liela interese par viedajiem ciemiem, bet diemžēl līdz šim teritorijā nav oficiāli izveidojies neviens viedais ciems. Vietējo kopienu pārstāvji atzīst, ka viņiem ir vēlēšanās, bet trūkst zināšanu, kā veidot šādas iniciatīvas. Viedo ciemu pieredzes izzināšana varētu būt viens no VRG starpteritoriālās vai starpvalstu sadarbības projektiem” (Ziemeļgauja, 30.lpp). Dažās SVVA stratēģijās ir izskatītas jau konkrētas sadarbības projektu idejas. Tā piemēram, partnerības Daugavkrasts iecere ietver ne tikai vispārīgu zināšanu apmaiņu un kopienu kapacitātes spēcīnāšanu, bet jau konkrētāk sadarbības projekta ideju vērš uz “ciemu un apkaimju plānu izstrādi un ieviešanu” papildus savstarpējās sadarbības vecināšanai un pieredzes gūšanai”. Aizkraukles rajona partnerība arī piedāvā detalizētāku viedo ciemu sadarbības virziena aprakstu, kas iekļauj “Partnerības kopienu aktivizēšana, līderu meklēšana, atbalsts viedo ciemu stratēģiju izstrādē, tīklošanās un mācīšanās no citām kopienām gan Latvijā, gan ārpus tās u.c. aktivitātes” (ARP, 18.lpp). Vidusdaugavas NVO centrs virzībai uz stratēģijas Mērķi “Atbalsts lauku kopienu un jauniešu iniciatīvām” definējis divus sadarbības projektus: „Viedi ciemi. Vieda zeme” (sk. attēlu nr. 2) un „Robežjosla. Teritoriju un ciemu identitātes veidošana”.

Plānots sadarbības projekts: „Viedi ciemi. Vieda zeme.”

“Aktīvo kopienu stiprināšana un identitāšu izstrāde, pieredzes apmaiņa un sadarbības veicināšana. Viedo ciemu kustības attīstība. Ņemot vērā teritorijas apdzīvotības līmeņa samazināšanos un ATR sekas, lauku reģionos aizvien lielāku nozīmi iegūst mazo apdzīvoto vietu pašorganizēšanās spējas, kompetentas „kopienu balsis” formēšanās. Fokusgrupās LAP “Vidusdaugava” teritorijas Krustpils daļā, kā arī Preiļu rajona partnerības teritorijā, tiek atzīmēts, ka šeit vēl nav nevienas kopienas ar oficiālu Viedā ciema statusu, taču tas ir ļoti nepieciešams. Turklāt Krustpils fokusgrupās tiek atzīmēta bijušā novada identitātes problēma, pozitīvi tiek vērtēta Sēlijas identitātes izstrāde, kā arī aktīvā Viedo ciemu kustība Sēlijā. Līdzīga situācija ir partnerības „Kaimiņi” teritorijā – Sēlijas pusē ir izveidojušies Viedie ciemi, taču teritorijas Latgales daļā to vēl nav. Secīgi – projekta īstenošanas teritorijā ietilpst gan reģions, kura pieredze ir veiksmīgi multiplicējama, gan reģioni, kur tā nepieciešama.

Projekta realizēšana veicinās kopienu tūrisma attīstību VRG darbības teritorijā. Papildus ļoti vēlama sadarbība ar Skandināvijas valstīm, kurās Viedo ciemu kustība jau ir stabila un ilgstoša. Prognozētais finansējums līdz EUR 50 000.00” (VNC, 59.lpp).

Attēls nr.1, sadarbības projekta piemērs

Atbilstoši starpvalstu un starpteritoriālās sadarbības vajadzību novērtējumam Vietējās rīcības grupas definējušas arī rīcības, kurās tematiskajā tvērumā minēti Viedie ciemi kā viens no sadarbības virzieniem. Rīcību detalizācija ir dažāda – Viedie ciemi var būt tikai minēti, vai rīcības tvērumā jau aprakstītas konkrētas ieceres (kā augstākminētais piemērs) vai pat izvirzīti konkrēti rezultatīvie rādītāji, kā tas ir Saldus Rajona Attīstības biedrībā, kur Rīcībai “R5 Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība” piesaistīts rādītājs “Īstenota viedo ciemu iniciatīva” ar sasniedzamo kumulatīvo vērtību 2027.g. – 2.

2.4. Viedie ciemi SVVA stratēģiju mērķos, rīcībās un sasniedzamajos rezultātos

Atbilstoši Latvijas KLP Stratēģiskajam plānam, vietējās attīstības stratēģijas īstenošanai ar LEADER pieeju ir atbalstāmas divas aktivitātes: 1. aktivitāte „Vietējās ekonomikas stiprināšanas iniciatīvas”, kas vērsta uz uzņēmējdarbības vides uzlabošanu un 2. aktivitāte „Kopienu spēcinošas un vietas attīstību sekmējošas iniciatīvas” ar mērķi “atbalstīt sabiedriskā labuma projektus, lai [...] stiprinātu teritorijas identitāti un vietas attīstības potenciāla un resursu ilgtspējīgu izmantošanu (t.sk. viedo ciemu iniciatīvas)” (LV KLP SP, 882.lpp, versija 30.09.2023). Attiecīgi, izvirzītie stratēģiskie mērķi SVVA stratēģijās atbilst augstākminētajām aktivitātēm. Viedo ciemu atbalsts tiešā vai netiešā veidā SVVA stratēģijās minēts mērķos, kas saistīti ar 2.

atbalsta aktivitāti „Kopienu spēcinošas un vietas attīstību sekmējošas iniciatīvas”, un no tiem izrietošajās rīcībās.

Tiešā veidā SVVA stratēģiju mērķos Viedie ciemi minēti:

- Saldus rajona attīstības biedrības stratēģijā, kur starpteritoriālās un starpvalstu sadarbības mērķis ir “**Spēcināt viedo ciemu attīstību**, veicināt līdzdalību un starpteritoriālo un starpvalstu sadarbību (uzņēmējdarbība un kopiena) (M3)”,
- Biedrības “Jūras zeme” stratēģijā mērķī “Apdzīvotu vietu (ciemu un apkaimju) pilnveide sadarbībā un vietējā kultūrā balstīta, veselīga dzīvesveida, ekonomiski aktīva un ilgtspējīga dzīvesveida nodrošināšana (**ieskaitot viedo ciemu iniciatīvas**) (M3)”.

Citās stratēģijās Viedie ciemi **dažādā detalizācijas līmenī** minēti pie mērķa atbalstāmajām darbībā vai mērķa aprakstā. Piemēram, Vidusdaugavas NVO centrs mērķa “Atbalsts lauku kopienu un jauniešu iniciatīvām (M2)” sasniegšanai definējis jau iepriekš minēto sadarbības projektu „Viedi ciemi. Vieda zeme” (sk. attēls nr. 2), kas tiešā veidā un loti konkrēti definē plānoto atbalstu Viedo ciemu veidošanās veicināšanai. Savukārt, Abulas lauku partnerības mērķa “Vietas attīstība kopienas spēcināšanai (M2)” sasniegšanai plānots dažādot “sabiedriskās aktivitātes, t.sk. saturīga brīvā laika pavadīšana, mūžizglītība, viedo ciemu kustība” (ALP, 27.lpp). Redzams, ka šajā gadījumā Viedie ciemi minēti ļoti pastarpināti un ne kā mērķis, koncentrējoties uz vietu kā kopienas attīstības pamatu, nevis kopienu kā savas vietas attīstības virzītāju.

Bauskas rajona Lauku partnerībā Viedie ciemi tiek minēti mērķa “Veicināt sabiedrības iesaisti savas dzīves telpas kvalitātes uzlabošanā (M2)” un starpteritoriālās un starpvalstu sadarbības mērķa “ Veicināt sadarbību uzņēmēju, nevalstisko organizāciju un pašvaldību starpā (M3)” aprakstos abos gadījumos minot Viedo ciemu iniciatīvas kā atbalstāmās aktivitātes.

Cēsu rajona lauku partnerībā Viedie ciemi arī minēti 2 mērķu aprakstos: “Pievilcīgas dzīves vides un aktīvu vietējo kopienu attīstība” (SM2), kur plānots “atbalsts vietējām iedzīvotāju grupām, NVO, uzņēmējiem un publiskās pārvaldes iestādēm, kas uzlabo dzīves kvalitāti un vietas pievilcību, t.sk. kopienu stiprināšanu, viedo ciemu veidošanos” (CRLP, 54.lpp), kā arī papildinošajā mērķī “Starpteritoriālo un sadarbības projektu īstenošana”, kur kā viens no

būtiskajiem teritorijas attīstības virzieniem norādīts Vietējo kopienu stiprināšana, paredzot atbalstu "iniciatīvām, kas veicina sadarbību un virzību uz pašpietiekami (viedo) ciemu veidošanos" (CRLP, 55.lpp).

Preiļu – Līvānu novadu partnerībā "KŪPĀ" Viedie ciemi tiek minēti stratēģiskās horizontālās prioritātes "Sadarbības ceļu veidošana un jaunu, sadarbību veicinošu metožu ieviešana sociālekonomiskai labklājībai, kā arī kopienu saliedētībai un attīstībai" kontekstā, norādot, ka "2023. – 2027. gada plānošanas periods, kā arī ES jaunākās tendences kopumā ir izteikti vērstas uz **kopienas sadarbības modeļu attīstību**, tajos integrējot gan uzņēmējus, gan sabiedrisko sektoru. Šīs prioritātes ietvaros tiek sekmēti sadarbības modeļi gan starp uzņēmējiem, gan starp dažādiem sektoriem, tai skaitā tādu metožu kā īsās piegādes ķēdes, kopienu tūrisms, **Viedie ciemi iedzīvīnāšana teritorijā**" (KŪPĀ, 34.-35.lpp).

Netiešā veidā mērķu aprakstos var būt jaušamas Viedo ciemu būtību veicinošas aktivitātes/komponentes, kā piemēram, Krāslavas rajona partnerības izvirzītā mērķa "Kopienu spēcīnāšana un vietas attīstības sekmēšana, iemesli: Pašpietiekamība un resursu izmantošana (M2)" aprakstā teikts : "**Vietējām kopienām ir labākas iespējas pašām risināt savas vajadzības un attīstīt vietējo ekonomiku, izmantojot esošos resursus, zināšanas un talantus. Tas samazina atkarību no ārējiem avotiem un veicina ilgtspējīgu resursu izmantošanu**" (KRP, 40.lpp). Tāpat arī biedrība "Jūrkante" mērķa "Vietu attīstības iniciatīvas un vietējo iedzīvotāju sabiedrisko aktivitāšu un brīvā laika pavadīšanas iespēju dažādošana" sasniegšanai plāno prioritāri atbalstīt pasākumus, "kas vērsti uz kopienu spēcīnāšanu un sadarbībā balstītiem **mazajiem lauku ciematiem**" (Jūrkante, 34.lpp).

Mērķis var būt arī stratēģiski sasaistīts ar Viedajiem ciemiem caur sasniedzamo rezultatīvo rādītāju un/vai rīcībām, kas tieši atsaucas uz Viedajiem ciemiem.

2.4.1. Rezultatīvie un iznākuma rādītāji

Eiropas dalībvalstis, veidojot Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskos plānus, varēja izvēlēties iekļaut rādītāju R.40 "Lauku ekonomikas vieda pāreja. Atbalstīto Viedo ciemu stratēģiju skaits" kā vienu no sasniedzamajiem rezultātu rādītājiem. Latvijas Kopējās Lauksaimniecības Stratēģiskajā plānā šis rādītājs nav ticis iekļauts, tomēr Vietējās rīcības grupas

2. Sagatavošanās darbība Viedām lauku teritorijām 21. gs.

Viedie ciemi Latvijas LEADER Vietējo rīcības grupu 2023.-2027.g. SVVA stratēģijās

ir varējušas šo rādītāju izmantot savās Vietējās attīstības stratēģijās. R.40 rādītāja izvēle norāda uz mērķtiecīgu virzību Viedo ciemu izveides virzienā konkrētajā teritorijā, lai gan jāatzīmē, ka kopumā R.40 rādītāja tvērums ir neskaidrs arī Eiropas Savienības līmenī un tā izpratne ir dažāda gan starp dalībvalstīm, gan starp iesaistītajām pusēm katrā dalībvalstī – tiek skatītas vai nu izstrādātās Viedo ciemu stratēģijas vai Viedo ciemu projekti, kas atbalsta Viedo ciemu stratēģijas. Latvijā Vietējās rīcības grupas rādītāju izvēle, kas saistīta ar Viedajiem ciemiem, nav tikusi strikti reglamentēta, līdz ar to arī rādītāji ir dažādi un tieša sasaiste ar R.40 ir nolasāma gadījumos, kad Viedie ciemi tiešā veidā minēts rādītāja nosaukumā, tas ir, 11 SVVA stratēģijās (attēls nr.3).

VRG nosaukums	Rādītāja nosaukums	Bāzes vērtība	Sasniedzamie rezultāti		
		2022	2023	2025	2027
Ludzas rajona partnerība	Atbalstītas (skaits) kopienas, kas īsteno Viedā ciema iniciatīvas	0		2	4
Ziemeļlatgales partnerība	Aktīvo kopienu, viedo ciemu skaits teritorijā		3	3	4
Abulas lauku partnerība	Lauku ekonomikas vieda pāreja - atbalstīto kopienu ar viedo ciemu iezīmēm iniciatīvas		0	1	2
Partnerība "Kaimiņi"	VRG darbības teritorijas kopienu skaits, kas no jauna iesaistījušās Viedo ciemu kustībā	1		2	4
Lauku partnerība Ziemeļgauja	Atbalstīto viedo ciemu stratēģiju skaits, t.sk. sagatavoti un īstenoti viedo ciemu iniciatīvu projekti		0	1	3
Saldus rajona attīstības biedrība	Īstenota viedo ciemu iniciatīva	0		1	2
Madonas novada fonds	Aktivizēto kopienu skaits. Attīstīti vai izveidoti kopienu centri (R.40)		0	13	
Cēsu rajona lauku partnerība	Izstrādāto pašpietiekamo (viedo) ciemu stratēģiju/ rīcības plānu skaits		0	2	3
Partnerība Laukiem un Jūrai	Viedo ciemu/aktīvo kopienu skaits VRG teritorijā	2		3	4
Aizkraukles rajona partnerība	Lauku ekonomikas vieda pāreja (R.40) – kopienu skaits ar viedā ciema pazīmēm		0	4	6
Lauku partnerība "Lielupe"	Aktīvās kopienas iedzīvotāju padomes veidošanai un viedo ciemo iniciatīvām		4	6	8

Tabula nr. 1, VRG izvēlētie rādītāji ar tiešu atsauci uz Viedajiem ciemiem

Viedo ciemu rādītāji ir formulēti dažādi un iedalāmi 3 kategorijās.

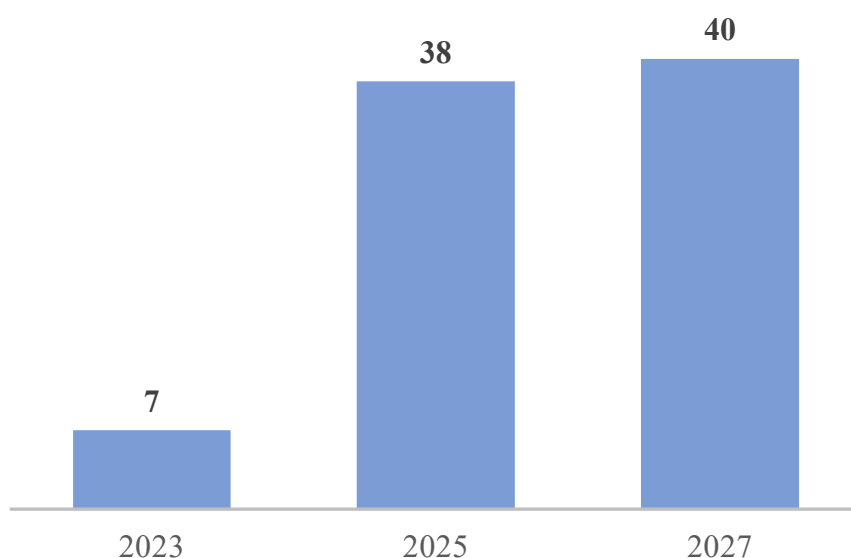
- 1.kategorija atsaucas uz **kopienām, kas īsteno Viedo ciemu iniciatīvas vai kurām ir Vieda ciema pazīmes**, skaitot pašas kopienas, kas saņēmušas atbalstu, nevis Viedo ciemu iniciatīvas/projektus, respektīvi viena kopiena var īstenot vairākas Viedo ciemu iniciatīvas, bet rādītāja rezultāta vērtība no tā nepalielinās.

Šajā kategorijā ir arī rādītāji, kas **tieši atsaucas uz atpazīstamības zīmi “Viedais ciems”**. Tā piemēram, partnerības “Kaimiņi” mērķa “Atbalsts vietējo kopienu darbībai un attīstībai (M2)” rezultatīvais rādītājs ir “VRG darbības teritorijas kopienu skaits, kas no jauna iesaistījās Viedo ciemu kustībā”, kā bāzes vērtību minot Latvijas Lauku foruma veidotās atpazīstamības zīmes “Viedais ciems” ieguvēju Bebreņu ciemu. Zem šīs kategorijas ir gan ciemu, kas īstenojuši viedu/-as iniciatīvas, bet vēl nav kvalificējušies zīmei “Viedais ciems”, saņemot atpazīstamības zīmi “Ceļā uz Viedo ciemu”, kā arī kopienas, kuras atzītas par “Viedajiem ciemiem”, kuru starpā arī var būt dažādi attīstības līmeņi, kā būtiskāko aspektu var minēt, kopienas ar izstrādātām Viedo ciemu stratēģijām un kopienas, kuru attīstības vīzija vēl ir gana neskaidra un vispārīga. Respektīvi, netiek definēts cik Viedo ciemu pazīmēm ir jābūt identificējamām, lai kopiena tiktu iekļauta šajā rezultatīvajā rādītājā.

- 2.kategorijā izšķirami gadījumi, kad tiek skaitītas **Viedo ciemu iniciatīvas** – tā, piemēram, Saldus rajona attīstības biedrība, kas kā rādītāju norādījusi “Viedo ciemu iniciatīvas” un arīdzan Madonas novada fondā, kur līdztekus Aktivizētajām kopienām tiek skaitīti arī izveidotie kopienu centri, kas varētu tiks uzskatīti par Viedo ciemu iniciatīvu, ja tiek definēti un izpildīti kritēriji. Konkrēti Madonas novada fonda gadījumā minētais rādītājs ir uzskatāms par Viedo ciemu rezultatīvo rādītāju, pat ja nosaukumā nav minēti Viedie ciemi, jo tanī ietverta atsauce uz R.40 vienoto rādītāju.
- Kā 3. kategoriju jāmin rādītāji, kas tiešā veidā Atsaucas uz **Viedo ciemu stratēģijām**, kas norāda uz padziļinātu izpratni par Viedā ciema koncepta ieviešanu un mērķtiecīgu virzību uz Viedo ciemu izveidi, balstoties uz jau aktīvajām kopienām. Tā piemēram, Cēsu rajona lauku partnerība uzskaitīs “Izstrādāto pašpietiekamo (viedo) ciemu stratēģiju/ rīcības plānu skaits” un plāno sniegt atbalstu trīs Viedo ciemu stratēģiju

izstrādei līdz 2027. gadam. Kā arī lauku partnerība “Ziemeļgauja” tieši atsaucas uz stratēģijām rādītājā “Atbalstīto viedo ciemu stratēģiju skaits, t.sk. sagatavoti un īstenoti viedo ciemu iniciatīvu projekti”, lai gan šeit redzams, ka skaitītas var tikt arī iniciatīvas.

Kopumā SVVA stratēģiju mērķu rezultatīvie rādītāji norāda, ka kumulatīvi līdz 2027.gadam plānots atbalstīt 40 Viedo ciemu iniciatīvas (tai skaitā stratēģijas)(sk. attēlu nr.5).

Grafiks nr. 2, Kumulatīvais rezultatīvais Viedo ciemu rādītājs gadu griezumā

Būtiski ir pieminēt, ka trīs SVVA stratēģijas neiekļauj mērķu rezultatīvos rādītājus, kas atsaucas uz Viedajiem ciemiem, bet ir norādījušas **rīcību iznākuma rādītāju**, kas liecina par plānotu atbalstu Viedajiem ciemiem stratēģijas īstenošanas laikā (t.i. 2023.-2027.g). Atbilstoši šiem iznākuma rādītājiem plānots atbalstīt vismaz 10 kopienas virzībā uz Viedo ciemu.

VRG nosaukums	Iznākuma rādītājs
PPP biedrība “Zied zeme”	Sagatavoti vismaz 3 viedo ciemu attīstības plāni
Rēzeknes novada partnerība	Vismaz 3 ciemati iesaistījušies viedo aktivitāšu īstenošanā
Preiļu - Līvānu novadu partnerības “KŪPĀ”	Vismaz 2 VRG darbības teritorijas ciemati ir saņēmuši atpazīstamības zīmi “Viedais ciems” vai atzinību “Ceļā uz viedo ciemu”
Alūksnes lauku partnerība	Izveidojušies vismaz 2 viedie ciemi

Tabula nr.2 Iznākuma rādītāji, kas ietver Viedo ciemu iniciatīva

Septiņās SVVA stratēģijās kā rezultatīvais rādītājs tiek skaitītas **aktīvās vai aktivizētās kopienas**, vai kopienu virzītas iniciatīvas, tai skaitā gadījumos, kad atbalsts Viedajiem ciemiem tieši parādās pie Stratēģiskajiem mērķiem, rīcībām vai atbalsta intensitātes paaugstināšanas. Aktīvas kopienas ir Viedo ciemu pamatā, bet nav pielīdzināmas Viedajiem ciemiem, līdz ar to šie rezultatīvie rādītāji nav pieskaitāmi. Tomēr tas nenozīmē, ka pēc būtības attiecīgo SVVA stratēģiju īstenošanas rezultātā neradīsies vai netiks atbalstīti jauni Viedie ciemi.

2.4.2. Viedie ciemi SVVA stratēģiju rīcībās

No 29 SVVA stratēģijām, kurās tiešā veidā ir minēti Viedie ciemi, 27 Viedie ciemi minēti sasaistē ar plānotajām rīcībām (sk. attēlu nr.7). Kopumā 5 gadījumos ir identificējama atsauce uz Viedajiem ciemiem rīcības nosaukumā. 3 stratēģijās Viedie ciemi minēti **rīcības nosaukumā** tiešā veidā : “Kopienai, kas īsteno Viedā ciema iniciatīvas, attīstīšana”, “Atbalsts kopienu iniciatīvām viedo ciemu attīstībai” un “Atbalsts kopienu un viedo ciemu aktivitātēm”, tieši norādot, ka rīcības mērķis ir atbalstīt Viedo ciemu veidošanos. Biedrības “Darīsim paši” rīcības nosaukums arī izsaka ietver norādi uz tiešu atbalstu Viedo ciemu veidošanai – “Vietējo kopienu stiprināšana viedai vietējo teritoriju attīstībai”. Savukārt, Rēzeknes novada partnerība akcentējusi atbalstu Viedo ciemu iniciatīvām ar rīcību “Viedo aktivitāšu īstenošana”.

VRG Nosaukums	Rīcība ¹	Iznākuma vai rezultatīvais rādītājs VC	Paaugstināta atbalsta intensitāte VC
Ludzas rajona partnerība	R.2.2. Kopienai, kas īsteno Viedā ciema iniciatīvas, attīstīšana.	Rezultatīvais rādītājs	+20%
Alūksnes lauku partnerība	R1.1. Atbalstīt kopienu aktivitātes KOPĪGAM vietas/iedzīvotāju LABUMAM	Iznākuma rādītājs	nē
Vidusdaugavas NVO centrs	R4 „Aktīvās kopienas”	nē	+20%
Ziemeļlatgales partnerība	Rīcība 2.1. Vietējās teritorijas sakārtošana pakalpojumu pieejamībai, kvalitātei un sasniedzamībai un sabiedrisko aktivitāšu dažādošana	Rezultatīvais rādītājs	+20%
Abulas lauku partnerība	R.2.2. Aktivitātes iedzīvotājiem	Rezultatīvais rādītājs	nē

¹ Netiek uzskaitītas starptautiskās un starpteritoriālās sadarbības rīcības

2. Sagatavošanās darbība Viedām lauku teritorijām 21. gs.

Viedie ciemi Latvijas LEADER Vietējo rīcības grupu 2023.-2027.g. SVVA stratēģijās

Biedrība "Sateka"	SLP1 "Gulbenes novada kopienu stiprināšana un sabiedrisko aktivitāšu dažādošana" SLP3 "Gulbenes novada kopienu prasmju un zināšana pilnveidošana"	nē	+10%
Partnerība "Kaimiņi"	R1 atbalsts kopienu iniciatīvām viedo ciemu attīstībai	Rezultatīvais rādītājs	+20%
Rēzeknes novada partnerība	R2.3. Viedo aktivitāšu ieviešana	Iznākuma rādītājs	+20%
Preiļu- Līvānu novadu partnerības "KŪPĀ"	R4 „Aktīvās kopienas”	Iznākuma rādītājs	+20%
Lauku partnerība Ziemeļgauja	Rīcība 2.3. Vietējo kopienu iniciatīvas	Rezultatīvais rādītājs	+20%
Biedrība "Darīsim paši!"	R9 – Vietējo kopienu stiprināšana viedai vietējo teritoriju attīstībai	nē	Sākotnējā intensitāte 80%
Biedrība "Daugavkrasts"	Rīcība 3.1. Atbalsts kopienu un viedo ciemu aktivitātēm	nē	+15%
Saldus rajona attīstības biedrība	R3 Kopiena	Rezultatīvais rādītājs ²	+20%
Madonas novada fonds	3.1. Sabiedrības īstenotas aktivitātes	Rezultatīvais rādītājs	+20% (teritoriālas kopienas iniciatīvai)
Ropažu Salaspils partnerība	R2.2. Kopienu stiprināšana un sabiedrisko aktivitāšu dažādošana	nē	nē
Bauskas rajona Lauku partnerība	2.1. "Sabiedrisko aktivitāšu dažādošana" 2.2. "Publiskās infrastruktūras uzlabošana, teritorijas sakārtošana"	nē	+20%
Vidzemes lauku partnerība Brasla	Rīcība Nr.2. Kopienu spēcinošas un vietas attīstības iniciatīvas.	nē	nē
Cēsu rajona lauku partnerība	R5: Kopienu stiprināšanas un sabiedrisko aktivitāšu dažādošanas iniciatīvas	Rezultatīvais rādītājs	+20%
Pierīgas partnerība	2.1. Rīcība Atbalsts kopienu stiprināšanai un sabiedrisko aktivitāšu dažādošanai	nē	nē
PPP biedrība "Zied zeme"	2.1. Atbalsts kopienu stiprināšanai	Iznākuma rādītājs	nē
Biedrība "Jūras zeme"	3.3. Ciemu un apkaimju pilnveide un kopienu spēcinošās aktivitātes Ādažu pilsētā, Ādažu un Sējas pagastos	nē	nē
Partnerība Laukiem un Jūrai	R3 Sabiedrisko aktivitāšu un vietas attīstību sekmējošas iniciatīvas pagastos R4 Sabiedrisko aktivitāšu un vietas attīstību sekmējošas iniciatīvas Tukumā	Rezultatīvais rādītājs	+20%
Ziemeļkurzemes biznesa asociācija	Kopienu stiprināšana un sabiedrisko aktivitāšu dažādošana	nē	+20%

² Rādītājs piesaistīts starpteritoriālās un starptautiskās sadarbības rīcībai "R5 Starpteritoriālā un starpvalstu sadarbība"

Liepājas rajona partnerība	R1 (rīcība) Atbalsts sabiedriskajām aktivitātēm VRG darbības teritorijas iedzīvotājiem. R4 (rīcība) NVO kapacitātes stiprināšana un sabiedriskās aktivitātes.	nē	nē
Biedrība "Jūrkante"	2.1. Rīcība. Dzīves vides sakārtošana, brīvā laika pavadīšana un dabas resursu efektīva izmantošana, un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana	nē	nē
Aizkraukles rajona partnerība	R4 Kopienu stiprināšanas aktivitātes, tai skaitā mazinot sociālo nevienlīdzību R5 Vietējās kopienas balstītas infrastruktūras izveide un saglabāšana	Rezultatīvais rādītājs	+20%
Lauku partnerība Lielupe	Rīcība R3 „Sabiedriski nozīmīgas teritorijas labiekārtošana”. Rīcība R4 „Kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana un atjaunošana”. Rīcība R5 „Sabiedriskās aktivitātes”.	Rezultatīvais rādītājs	+20%

Tabula nr.3, Viedie ciemi SVVA stratēģiju rīcībās

Pārējos gadījumos Viedie ciemi tiešā veidā minēti vai nu **rīcības aprakstā zem atbalstāmajām aktivitātēm**, kā piemēram, Ziemeļlatgales partnerības rīcības “2.1. Vietējās teritorijas sakārtošana pakalpojumu pieejamībai, kvalitātei un sasniedzamībai un sabiedrisko aktivitāšu dažādošana” ietvaros paredzēts “atbalsts Ziemeļlatgales partnerības darbības teritorijas publiskās un kultūras mantojuma infrastruktūras sakārtošanai, iedzīvotāju saliedēšanai, turpinot aktivizēt kopienu veidošanos un **viedo ciemu iniciatīvas** Ziemeļlatgales partnerības darbības teritorijā” (ZP, 46.lpp), Preiļu–Līvānu novadu partnerības rīcības “Aktīvās kopienas” kā primārā atbalsta aktivitāte paredzēta “Viedo ciemu izveide, atbalsts iedzīvotāju padomju darbam” (KŪPĀ, 43.lpp), vai **sasaistē ar atbalsta intensitātes paaugstināšanu** projektiem, kas identificējami kā Viedo ciemu iniciatīvas vai arī **ar piesaistīto iznākuma vai rezultatīvo rādītāju** (skatīt nodaļu 2.2.).

2.4.3. Atbalsta intensitātes paaugstināšana Viedo ciemu iniciatīvām

Atbalsta intensitātes paaugstināšana Viedo ciemu iniciatīvām ir nozīmīgs rīks Viedo ciemu veidošanās veicināšanai. Atbalsta summa Viedo ciemu projektiem variē **no 10 000 līdz 50 000 eiro**. Kopumā 17 SVVA stratēģijās plānota **paaugstināta atbalsta intensitāte no 10-20%** Viedajiem ciemiem. Pārsvārā gadījumos tie ir pluss 20% no sākotnējai 70% atbalsta intensitātei,

bet redzami arī izņēmumi, kā piemēram Biedrība "Darīsim paši!" kurai ir plānota tieša rīcība Viedo ciemu atbalstam kā pamata intensitāti rīcībai kopumā ir izvēlējusies 80%, ar iespēju paaugstināt par 10 %, ja tiek iekļautas mazaizsargātas iedzīvotāju grupas.

Atbalsta intensitātes paaugstināšanai būtiskas ir pazīmes un kritēriji pēc kuriem atpazīt Viedo ciemu iniciatīvas. Ir izdalāmās **3 kategorijas atbalsta intensitātes piešķiršanas kritēriju detalizācijā:**

- 1.kategorija- Viedie ciemi ir minēti, bet nav konkrēti kritēriji vai definīciju.

Piemērs: Krāslavas rajona partnerība, kur plānoti "+ 20% (t.i. 90%) sabiedriskā labuma projektiem (izņemot pašvaldību projektiem Krāslavā), kuri saistīti ar kvalitatīvas dzīves vides (t.sk. dabas un kultūras objektu sakārtošanu) veidošanu, lai nodrošinātu pakalpojumu pieejamību, kvalitāti un sasniedzamību, stiprinātu teritorijas identitāti un vietas attīstības potenciāla un resursu ilgtspējīgu izmantošanu (**t.sk. viedo ciemu iniciatīvas**)" (KRP, 52.lpp) vai arī Ziemeļlatgales partnerībā iespējama +20% atbalsta intensitāte, ja "projekts paredz aktivitātes kopienu vai viedo ciemu attīstībai" (ZP, 53.lpp).

- 2.kategorija – Viedie ciemi ir sasaistīti ar biedrības "Latvijas Lauku forums" veidoto atpazīstamības zīmi "Viedais ciems" un līdz ar to atpazīstamības zīmes kritērijiem netiešā veidā, ja atbalsta intensitāte tiek palielināta ciemiem, kas saņēmuši atzinību vai atpazīstamības zīmi, tiešā veidā, kad partnerība SVVA stratēģijā uzskaitījusi atpazīstamības zīmes kritērijus, lai tos izmantotu projektu vērtēšanas procesā Viedo ciemu identificēšanai (piemēram, Bauskas rajona partnerība).

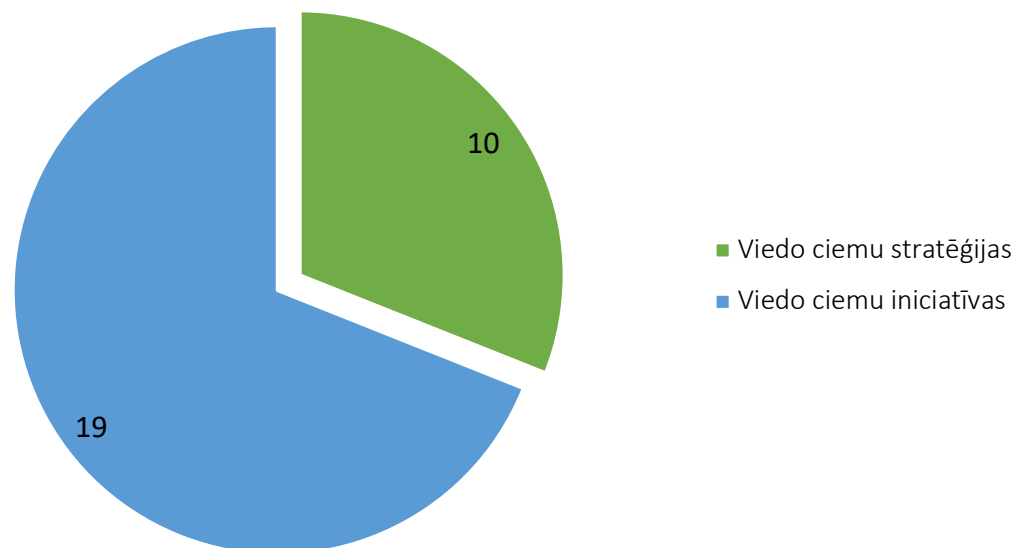
Piemērs: Vidusdaugavas NVO centrs, kur 90% atbalsta intensitāte tiek nodrošināta, ja "projekta iesniedzējs ir **saņēmis atpazīstamības zīmi "Viedais ciems" vai atzinību "Ceļā uz viedo ciemu"** (sk. biedrības „Latvijas Lauku forums” informāciju par Viedajiem ciemiem <https://laukuforums.lv/lv/archives/tag/viedie-ciemi>)" (VNC, 55.lpp).

- 3.kategorija – Ir atsauce uz Eiropas Savienības definīciju un aprakstīts partnerības redzējums.

Piemērs: Cēsu rajona lauku partnerība stratēģijā iestrādājusi Vieda ciema pazīmes : “Ir aktīva kopiena, kas izjūt piederību noteiktam ciematam, pagastam apdzīvotai vietai. Aktīva kopiena ir spējīga apzināt savus resursus, risināt problēmas, atbalstīt viens otru, izvirzīt kopīgus attīstības mērķus un īstenot projektus, tai skaitā tāds, kas ietver inovācijas lokālā vai nacionālā līmenī; Spēja īstenot vietējās iniciatīvas, lai rastu praktiskus risinājumus ekonomiskajām, sociālajām un vides problēmām; Izmanto jaunas iespējas, vietējos resursus un dzīves vides kvalitātes uzlabošanai, vajadzības gadījumā izmantojot digitālās tehnoloģijas un risinājumus” (CRLP, 73.lpp). Atsevišķs pielikums ar Viedo ciemu pazīmēm un kritērijiem izstrādāts arī Aizkraukles rajona partnerībai.

2.5. Atbalsts Viedo ciemu stratēģijām

Viedo ciemu stratēģijas, koncepti vai plāni minēti 10 SVVA stratēģijās (sk. attēlu nr. 8), pārējās SVVA stratēģijās ar tiešu atsauci uz Viedajiem ciemiem akcents tiek likts uz Viedo ciemu iniciatīvām/projektiem, kas gan neizslēdz, ka varētu veidoties arī vienkāršotas Viedo ciemu stratēģijas.

Grafiks nr. 3, Atsauce uz Viedo ciemu stratēģijām SVVA stratēģijās

Sešos gadījumos Viedo ciemu stratēģija vai koncepts tiek minēts pie paaugstinātas atbalsta intensitātes saņemšanas. Tā piemēram Rēzeknes novada partnerībā atbalsta intensitāti palielina par 20 %, ja “projekts paredz vienu vai vairākas darbības:

- Viedo ciemu koncepta izstrādi (redzējumu);
- Viedo aktivitāšu ieviešanu (teritorijas identitātes saglabāšana ar kultūras un izglītības jomām; vietas zīmola attīstīšana; vietējo resursu/produktu popularizēšana u.tml.);
- Viedā ciema izveidi (digitāli risinājumi, aprīkojums)” (RNP, 35.lpp).

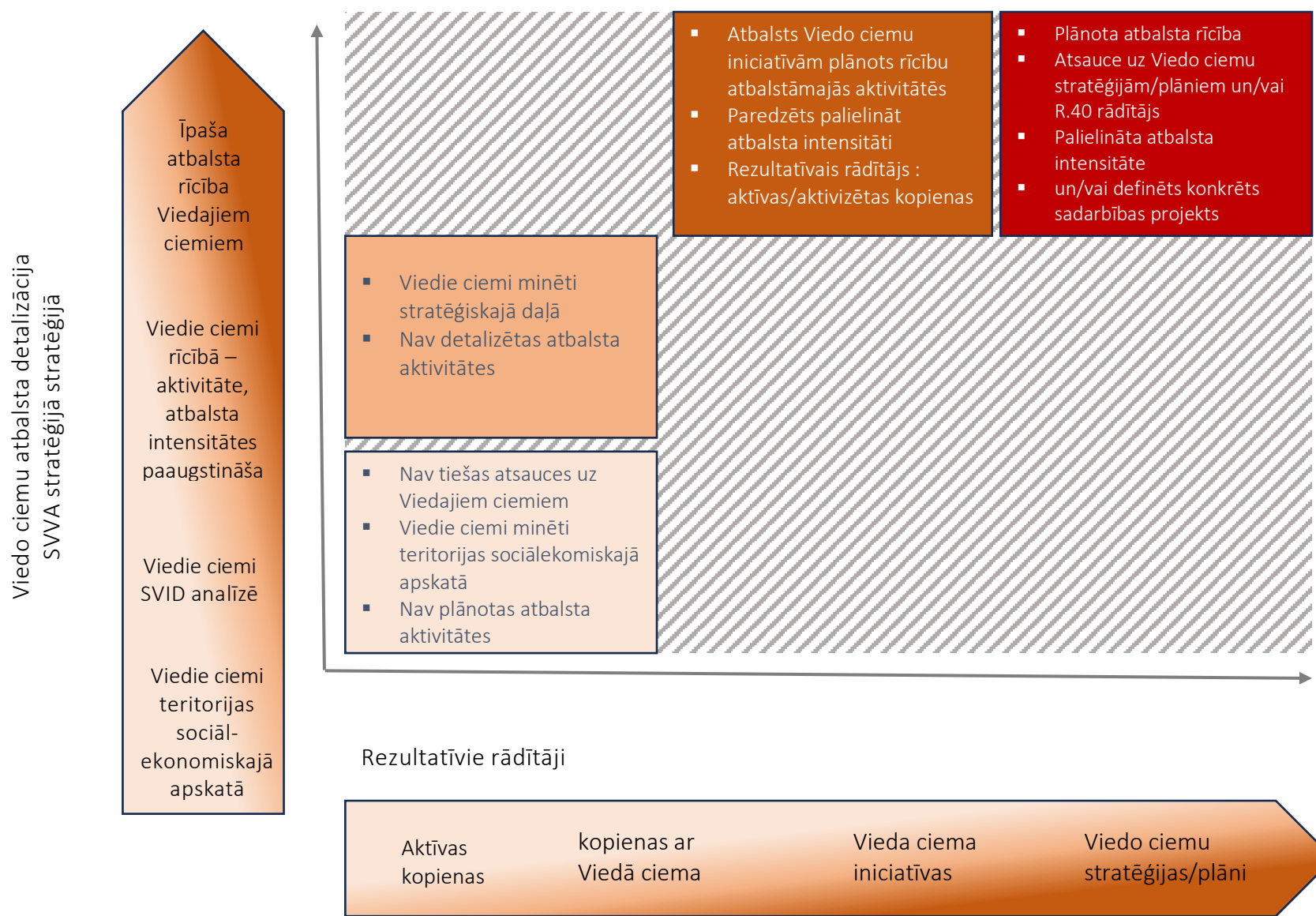
No kuriem 2 gadījumos projektam, lai saņemtu paaugstinātu atbalsta intensitāti ir jābūt pamatotam Viedā ciema stratēģijā vai konceptā.

- Biedrība “SATEKA” +10% intensitāti paredz, ja atbalsta pretendents “atbilst viedo kopienu definīcijai. Pretendents apliecinā, ka vismaz 18 mēnešus ir veiktas aktivitātes kopienā. Projektā plānotās aktivitātes ir saskaņā ar **viedās kopienu darbības plānu** vismaz 3 gadus” (SATEKA, 45.lpp).
- Ziemeļkurzemes biznesa asociācijā : “Viedā ciema kopienu veicinošas aktivitātes. Atbilst viedo ciemu definīcijai. Pretendents apliecinā vismaz 18 mēnešu veiktas aktivitātes kopienā. Projektā plānotās aktivitātes ir saskaņā ar **viedā ciema 3 gadu darbības plānu**” (ZBA, 33.lpp)

3. Viedie ciemi Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģijās – Kopsavilkums

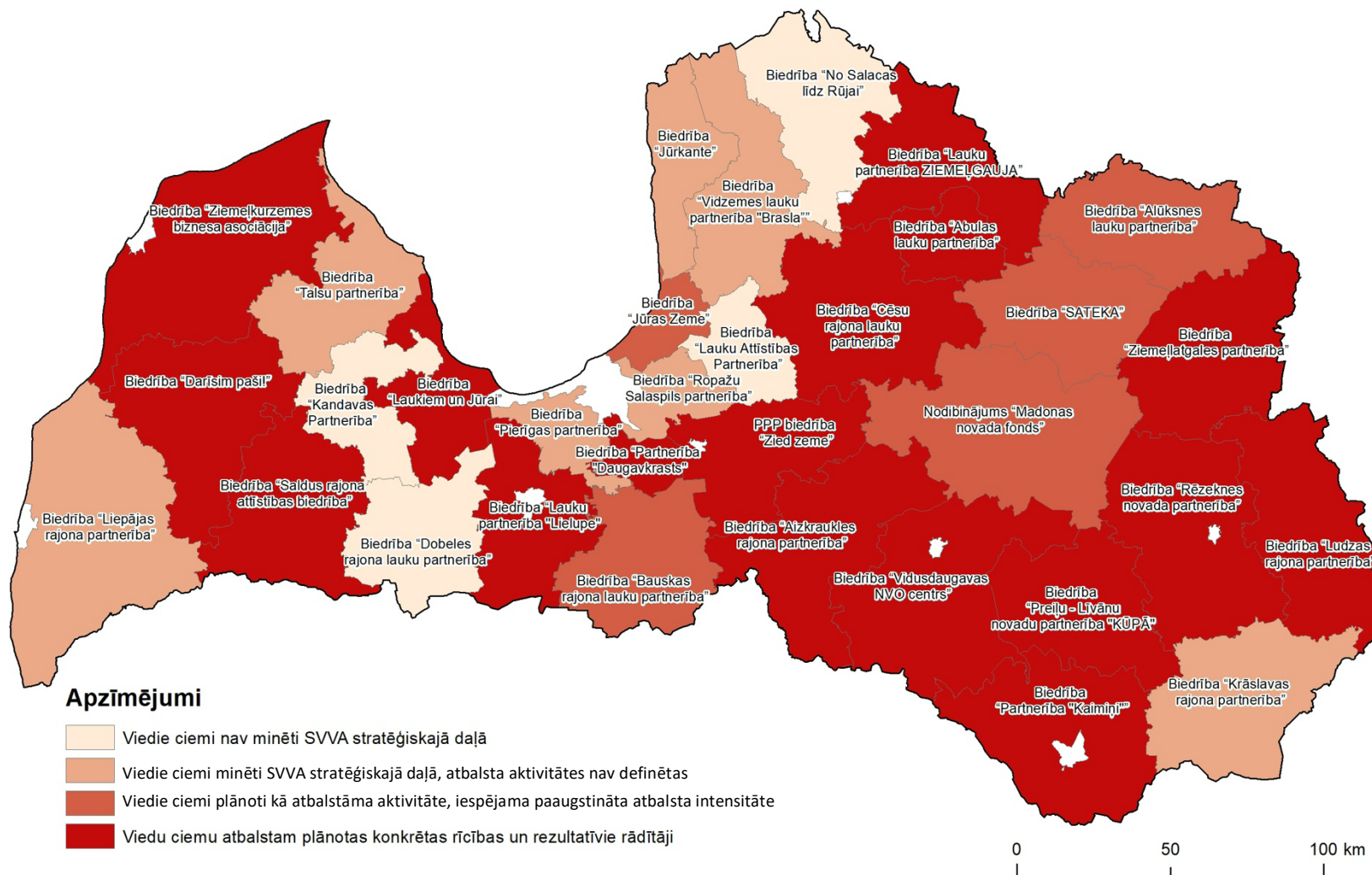
Atbalsts Viedajiem ciemiem Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģijās plānots dažādās detalizācijas pakāpēs – Viedie ciemi var būt tikai minēti SVVA stratēģiju VRG teritorijas sociālekonomiskajā apskatā vai SVID analīzē, pieminēti stratēģiskajā daļā vai arī var tikt plānotas konkrētas atbalsta rīcības un/vai aktivitātes ar sasniedzamo rezultātīvo rādītāju, kas tiešā veidā atsaucas uz Viedajiem ciemiem. Arī saturiski izpratne par Viedajiem ciemiem ir atšķirīga – attiecīgi pēc SVVA stratēģijās pieejamās informācijas detalizācijas iespējams gūt priekšstatu par Viedo ciemu koncepta izpratni un kompleksas atbalsta pieejas veidošanu.

Balstoties uz veikto analīzi ir iespējams izdalīt 4 detalizācijas pakāpes Viedo ciemu atbalstam Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģijās, kā pamatkritērijus izvēloties Viedo ciemu atbalsta detalizācijas pakāpi un Viedā ciema koncepta izpratni rādītāja griezumā (sk. grafiku nr. 4 un karti nr. 2).

Grafiks nr.4, Atbalsts Viedajiem ciemiem VRG SVVA stratēģijās 2023. -2027.g

Atbalsts Viedajiem ciemiem Vietējo rīcības grupu 2023.-2027.g. SVVA stratēģijās

Karte nr.2, Atbalsts Viedajiem ciemiem VRG SVVA stratēģijās 2023.-2027.g, Autora veidota karte

4. Secinājumi

- Viedie ciemi dažādā detalizācijas līmenī minēti gandrīz visās Vietējo rīcības grupu SVVA stratēģijās un galvenokārt kā rīks teritorijas kopienu aktivitātes veicināšanai, iedzīvotāju aktivizēšanai un kopienas paorganizēšanās spēju veidošanai ar mērķi uzlabot iedzīvotāju dzīves apstākļus un mazināt iedzīvotāju aizplūšanu no lauku teritorijām.
- Izpratne par Viedajiem ciemiem tiek vairāk saistīta teritorijas sociālo kapitālu, kas redzams koncepta tematiskajā sasaistē un teritoriju sociālekonomiskajā novērtējumā kā arī SVID analīzēs. Retos gadījumos Viedie ciemi tiek sasaistīti ar digitālo un tehnoloģisko inovāciju.
- Vairākās SVVA stratēģijās ir identificēts potenciāls sasaistīt Viedo ciemu konceptu ar iedzīvotāju valdēm tāpat Viedie ciemi tiek skatīti kā rīks Administratīvi teritoriālās reformas negatīvo seku mazināšanai, kā piemēram, mazināt pakalpojumu centralizēšanas sekas, veidojot uz vietas pieejamus, inovatīvus un kopienas vajadzībās balstītus risinājumus.
- Viedo ciemu sociālā interpretācija norāda, ka šobrīd Latvijā atrodamies kopienu kapacitātes spēcīnāšanas stadijā (atsaucoties uz *Smart Rural 21* projekta ietvaros izstrādātajiem soļiem Viedo ciemu ieviešanā: [skatīt šeit](#)), izņemot gadījumus, kad Vietējā rīcības grupa, balstoties uz jau iepriekšējā plānošanas periodā veiktām kopienu kapacitātes celšanas aktivitātēm, plānojami virzīties tālāk atbalstot Viedo ciemu 3 gadu stratēģisko plānu izstrādi, norādot arī uz nepieciešamību piesaistīt citu ārējo finansējumu inovatīvu risinājumu ieviešanai.
- Vietējām rīcības grupām bijusi iespēja brīvi izvēlēties un pielāgot rezultātos rādītājus SVVA stratēģiju mērķiem. Sasaiste ar R.40 rādītāju nav viennozīmīga - tikai 11 gadījumos nolasāma tieša sasaiste ar R.40, pārējos gadījumos tiek uzskaitītas kopienu iniciatīvas, aktivizēto kopienu skaits, aktīvās kopienas... Zem aktīvajām kopienām var

slēpties Viedie ciemi, un zem Viedo ciemu rādītāja (ja nav piedāvāti specifiski kritēriji) var slēpties aktīvas kopienas, kas īstenojušas kopienu iniciatīvu.

- Kopumā redzējums ir līdzīgs- balstīts Eiropas definīcijā vai Latvijas lauku foruma atpazīstamības zīmes kritērijos, bet daļā SVVA stratēģiju redzams, ka nav skaidras konkrētas rīcības un tālākie soļi, kas Vietējām rīcības grupām būtu jāspēr lai aktīvās kopienas tālāk veidotu par Viedajiem ciemiem.
- Ir izveidojusies būtiska sasaiste ar biedrības “Latvijas Lauku forums” virzīto iniciatīvu “Atpazīstamības zīme “Viedais ciems”” – SVVA stratēģijās šī sasaiste redzama gan teritoriju sociālekonomiskajā apskatā, gan rezultatīvajos rādītājos, kā atskaites punktu ņemot kopienas, kuras ieguvušas atpazīstamības zīmi, gan pie paaugstinātas atbalsta intensitātes piešķiršanas kritērijiem.

Izmantotie avoti

Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskā plāns 2023.-2027.gadam, versija

2.1., apstiprināts 07.09.2023, pieejams:

<https://www.zm.gov.lv/lv/media/5409/download?attachment>

SVVA stratēģijas 2023.-2027. gadam

Vietējās rīcības grupas nosaukums	Tekstā izmantotais atsauces saīsinājums	Saite
Biedrība "Pierīgas partnerība"	PP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Publisko un privāto partnerattiecību biedrība "Zied zeme"	ZZ	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Bauskas rajona lauku partnerība"	BRLP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Lauku partnerība "Lielupe""	LPL	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Lauku Attīstības Partnerība"	LAP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "No Salacas līdz Rūjai"	NSLR	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Aizkraukles rajona partnerība"	ARP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Cēsu rajona lauku partnerība"	CRLP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Dobeles rajona lauku partnerība"	DRLP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Vidzemes lauku partnerība "Brasla""	Brasla	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Ropažu Salaspils partnerība"	RSP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Nodibinājums "Madonas novada fonds"	MNF	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Saldus rajona attīstības biedrība"	SRAB	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Partnerība "Daugavkrasts""	Daugavkrasts	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Darīsim paši!"	DP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit

2. Sagatavošanās darbība Viedām lauku teritorijām 21. gs.

Viedie ciemi Latvijas LEADER Vietējo rīcības grupu 2023.-2027.g. SVVA stratēģijās

Biedrība "Lauku partnerība Ziemeļgauja"	Ziemeļgauja	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Kandavas Partnerība"	KP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Preiļu - Līvānu novadu partnerība "KŪPĀ""	KŪPĀ	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Rēzeknes novada partnerība"	RNP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Partnerība "Kaimiņi""	Kaimiņi	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "SATEKA"	SATEKA	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Abulas lauku partnerība"	ALP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Ziemeļlatgales partnerība"	ZP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Vidusdaugavas NVO centrs"	VNC	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Alūksnes lauku partnerība"	ALP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Ludzas rajona partnerība"	LRP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Krāslavas rajona partnerība"	KRP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Jūrkante"	Jūrkante	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Liepājas rajona partnerība"	LRP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Ziemeļkurzemes biznesa asociācija"	ZBA	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Laukiem un Jūrai"	LJ	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Talsu partnerība"	TP	Saite uz SVVA stratēģiju šeit
Biedrība "Jūras Zeme"	JZ	Saite uz SVVA stratēģiju šeit